

אם אדם מגיע לבית המשפט ומשפט שופט פולין הוא יבין, אבל כרי להבין את זה הוא צריך להגיע לבית המשפט, וזה נכון עוברתית שרוב האנשים לא מגיעים לבתי המשפט.

ערב הבחירות ב-2015, היה יודע שבלין החקיקה נגד מערכת המשפט יצא לפועל?

”בקרוב השכבה המשכילה היתה ציפייה שייעשה מהלך נגד עצמאות בתי המשפט”, משיבה בינייקצלה, ”מכיוון שראינו את ההתנהלות של הנשיא עוד לפני הבחירות, כשסירב להשביע את השופטים שנבחרו. מי שקורא עיתונים ומתעניין ידע שיש סכנה כזאת, אבל קשה להגיד שהציבור הרחב צפה את הבאות.”

אם הציבור היה אדיש לפני המהלך ונותר אדיש לא-חריז, אולי בעצם אנחנו הליברלים מפרויזים בחשיבות של עקרונות כמו שלטון חוק ובית משפט עצמאי? ”בתור פרופסור למשפטים, לי יש רק תשובה אחת – המוסרות האלה חשובים, ולאורך זמן החיים בלע-דיהם הם לא חיים טובים. אבל זה אכן מעורר מחשבות – העובדה שרבים בכלל לא מרגישים בהבדל בין החיים תחת עקרון שלטון החוק לחיים בלעזיו. זה מעיד על חוסר מודעות של הפרט לתהליכים שמשפיעים על חייו ועל חוסר בחינוך לדמוקרטיה בפולין.”

במשברים קודמים בישראל ובפרט בשבועות האחר רונות, יש שיח על החשש שהאליטות היגרו בעי-קבות ביטול המשטר הליברלי ועל ההשלכות של הדבר הזה, אם הוא יקרה, על עתיד המדינה. האם בפולין האליטות היגרו?

חרבוטה: ”קשה להגיד שהיתה באמת הגירה מש-מעונית. חייבים לזכור שפולין ממילא חברה באיחוד האירופי ואנשים משכילים רבים עוברים למדינות אחרות במסגרת שוק העבודה האירופי החופשי.”

עד כמה הנזק הפיזי? האם לדעתך אפשר יהיה לחדש את בית המשפט החוקתי בעתיד?

”את רוב הרברים אפשר להחזיר לאחור. זה לא פשוט, אבל אפשרי. ב-2023 צפיות בחירות לפרל-מנט והסקרים מראים שלאופוזיציה צפויים לפי שעה 65%-70% מהמושבים בפרלמנט. הקושי הוא שהנשיא דורא יכהן לפחות עד ל-2025 – והוא מחזיק בזכות וטו על חקיקה. אבל תיאורטית, אפשר לבטל את כל החקיקה ולהחזיר את הבלמים והאיזונים למקומם.”

תדאוש-קונצ'וויץ לעומתו, פסימי. ”גם אם יבטלו התנאים הפוליטיים להחזיר את פולין למצב שפועלת בה מערכת משפט עצמאית, זה יהיה מהלך קשה מאוד. זה לא שצריך רק לתקן את החוק. המערכת המשפטית כולה וזהמה. כל הפרופיל החוקתי של המדינה שונה. אין חזרה לימים שלפני 2015. צריך לבנות מאפס את מערכת התביעה, את מערכת המשפט, את העיתונות החופשית, ועוד לעשות את זה בצורה שתזכה לאמון הציבור ותיהפך לחלק מהתוויה שלו. זו משימה ענקית. אני אפילו לא יודע מאיפה להתחיל.”

חרבוטה תולה תקוות ברור העתיד: ”אם אני מסתכל על העתיד, הרמוגרפיה פה עוברת לטובת הליברלים. הלאומנים נשענים על הרורות המבוגרים, המצביעים שלהם הם עולם הולך ונעלם. בכל שנה נמחקים מהמאגר 150 אלף מצביעים שמרנים ונוספים במקומם צעירים, ששואפים להיות חלק מאירופה.”

מי שקורא את הכתבה הזו חיי בישראל בשנים האחר רונות, לא באמת זקוק למדריר מרוקק. כמעט לכל חרו בשרשרת האירועים הפולנית יש מקבילה בישראל, בין שמדובר במהלכים שביצעו ממשלות נתניהו בעבר, שניסו לבצע או בהבטחות מרחיקות הלכת שמ-קודן בחדרי המו”מ הקואליציוני המתנהל בימים אלה. אם משווים מדינות שחוו מתקפה על הדמוקרטיה הליברלית, מסביר פרופ’ יניב רוזנאי, מומחה למש-פט חוקתי השוואתי מאוניברסיטת רייכמן, ”מוזהים שהאלמנט המרכזי הוא ההדרגתיות. שמורכת מהרבה צעדים קטנים – כאשר כל אחד מהאמצעים – שחלקם אף לגיטימיים – נבחן בפני עצמו, קשה לומר שמדובר ב’הרס הדמוקרטיה’. אך כאשר האמצעים נבחרים יחד באופן מצטבר – השלם גורל מסך חלקיו.”

תוך כמה שבועות נגלה אם האיזונים (או ההבטחות, תלוי בנקודת המבט) של קברניטי הממשלה המסתמנת נהפכים בבלוי חקיקה בנוסח פולני, שיצדף את יש-ראל למועדון של אורבן וקצינסקי. אם זה יקרה, הפתח לשיקום האיזונים והבלמים צר מאשר בפולין. בפולין יש תקווה שהצעירים יחלצו את המדינה מעתיד אוטוריטרי. בישראל נראה שדור המצביעים הצעיר שואף לעשות בדיוק את ההפך. ●

מורביצקי, ב-2019 צילום: Michael Sohn/אייפי

בנימין נתניהו וראש ממשלת פולין מטאוש

ציילום: Materialy prasowe/Exclusive

בוגסולב חרבוטה: ”אנחנו אפילו לא קוראים לזה בית משפט חוקתי. זה בית המשפט של יוליה פשלמבסקה. זה לא מקרי שהמהלך המשמעותי הראשון של מפלגת השלטון היה לבטל את הביקורת החוקתית. כך השלטון יכול היה לצאת למהלך נרחב של השתלטות על כלי תקשורת ועל משאבי המדינה”

פוגש את זה בחייו?

”זו שאלה מאתגרת”, עונה פרופ’ בינייקצלה. ”אפי שר כמובן לציין את הפגיעה בנשים שרוצות לבצע הפלה ונשללה מהן הזכות הזאת, אך לגבי המון אזרחים פשוטים, המציאות היא שהם לא חווים את הפגיעה באופן ישיר. קח לדוגמה את הנושא של שימוש במי-שאבים ציבדייים. כשכספי ציבור הולכים לצרכים הפוי-ליטיים של מפלגת השלטון, זו פגיעה באזרח כי הכסף שייך לו, אבל בחייו האישיים הוא לא מרגיש את זה. אם הוא לא שומע על זה בטלוויזיה, הוא גם לא יודע מזה.”

”זו שאלה קשה”, משיב פרופ’ תדאוש-קונצ'וויץ ומצביע על החיכוך שנוצר בין איחוד האירופי לבין פולין. בית הדין לצדק של האיחוד קבע בכמה פסי-קות בשנים האחרונות קביעות קשות בנוגע לעצמאות מערכת המשפט הפולנית, ובין היתר פסק שאינה ער-מדת בכללי האיחוד בנוגע למערכת משפט עצמאית. ”אנשים מבינים יותר ויותר את המחירים שפולין תשי-לם על אי-עמידה בכללי האיחוד האירופי, אך המחיר האישי עדיין רחוק מאוד מרבים. אנחנו עשויים להיזרק מהאיחוד האירופי או להיפך לחברה מסוג ב’ באיחוד – ולזה יהיו השלכות כלכליות על כלל האזרחים, גם אם לא כולם יבינו את הקשר בין הרברים. במישור האישי,